

УДК 811.133.1:811.161.2]’255:316.346.2

КОККИНА Ліліта – кандидат філологічних наук, доцент кафедри французької філології, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, Одеса, 65000, Україна (lilita.kokkina@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1410-9061>

МАРІНАШВІЛІ Мальвіна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри французької філології, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, Одеса, 65000, Україна (malvimari@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3041-7064>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.6>

Бібліографічний опис статті: Коккіна, Л., Марінашвілі, М. (2021). Гендерно нейтральна мова в сучасному суспільстві як перекладознавча проблема. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 46, 47–56. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.6>

ГЕНДЕРНО НЕЙТРАЛЬНА МОВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ЯК ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА

Анотація. Перманентна трансформація сучасного суспільства знаходить відображення насамперед у його мові. Зокрема тяжіння до тендерного паритету зумовлює необхідність усебічного врахування самоідентифікації кожного індивіда в процесі спілкування. У статті розглянуто актуальний стан соціальних змін у суспільстві як передумову розвитку тендерного перекладознавства (на матеріалі французької та української мов). Кількість доробок у царині тендерної лінгвістики, присвячених різним аспектам перекладу на матеріалі інших мов, є ознакою важливості цього напрямку. Проведене компаративне дослідження доводить, що в Україні культура використання тендерно коректних термінів є доволі низькою порівняно з іншими країнами, зокрема Францією. Йдеться не лише про фемінізацію сучасної мови, а й про її тендерну нейтралізацію з огляду на небінарні особистості. Непредставленість в арсеналі мови засобів, пристосованих до нової тендерної картини світу, безперечно, призводить до певних проблем у внутрішньомовному спілкуванні та під час передачі гендерно нейтральних форм іншою мовою. Головна відмінність полягає у протилежних напрямках розвитку французької та української мов: якщо перша тяжіє до нейтралізації назв професій, надаючи перевагу інклюзивному письму, то друга, навпаки, – до створення тендерно бінарних слів. Французька та українська мови мають відмінну граматичну структуру і різняться, зокрема, засобами вираження граматичного гендеру. Українська належить до тих мов, які мають систему дієвідмінювання, де граматичний рід на відміну від французької може зазначатися в дієсловах. Ідентичним для досліджуваних мов є намагання уникнути тендерно маркованих займенників, замінюючи їх нейтральними (французька) та іншими термінами без указівки на біологічну стать (українська). Сьогодні бракує комплексних праць із вивчення специфіки перекладацьких трансформацій у мовній парі «французька/українська» під час передачі одиниць тендерно нейтральної мови, що засвідчує актуальність нашої розвідки.

Ключові слова: тендерно нейтральна мова, паритет, суспільство, інклюзивне письмо, французька мова, українська мова, проблеми перекладу.

KOKKINA Lilita – PhD, Associate Professor at the Department of French Philology, Odesa I. I. Mechnikov National University, 2, Dvoryanska str., Odesa, 65000, Ukraine (lilita.kokkina@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1410-9061>

MARINASHVILI Malvina – PhD, Associate Professor, Head of the Department of French Philology, Odessa I. I. Mechnikov National University, 2, Dvoryanska str., Odesa, 65000, Ukraine (malvimari@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3041-7064>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.6>

To cite this article: Kokkina, L., Marinashvili, M. (2021). Genderno neutralna mova v suchasnomu suspilstvi yak perekladoznavcha problema [Gender neutral language in modern society as a translation studies problem]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 46, 47–56. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.46.6> [in Ukrainian].

GENDER NEUTRAL LANGUAGE IN MODERN SOCIETY AS A TRANSLATION STUDIES PROBLEM

Summary. *The permanent transformation of modern society is reflected, first of all, in its language. In particular, the attraction to gender parity leads to the need for comprehensive consideration of the self-identification of each individual in the communication process. The article considers the current state of social change in society, as a prerequisite for the development of gender translation studies, on the material of French and Ukrainian languages. The number of achievements in the field of gender linguistics, devoted to various aspects of the translation of other language pairs is a sign of the importance of this area. A comparative study proves that the culture of using gender-correct terms in Ukraine is quite low, compared to other countries, in particular, France. It should be noted that this is not only about the feminization of modern language, but also about its gender neutralization, given the non-binary personalities. The lack of means in the arsenal of language, adapted to the new gender picture of the world, undoubtedly leads to certain problems in intralingual communication and transmission in another language. The main difference in this case is in the opposite directions of development of French and Ukrainian languages: if the former tends to neutralize the names of professions, emphasizing inclusive writing, the second, on the contrary, to create gender-binary words. The French and Ukrainian languages have a different grammatical structure and, in particular, differ in means of expression of grammatical gender. The Ukrainian language belongs to those who have a system of conjugation, where grammatical gender is indicated in verbs, in contrast to French. Identical to the studied languages is the attempt to avoid gender-marked pronouns, replacing them with neutral (French) and other terms, without reference to biological sex (Ukrainian). At the moment, there are no comprehensive studies that study the features of translation transformations in the language pair: French / Ukrainian, with the transfer of units of gender-neutral language, which allows us to talk about the relevance of this work.*

Key words: *gender neutral language, parity, society, inclusive writing, French, Ukrainian, translation problems.*

Постановка проблеми. Проблема гендерно нейтральної мови є сьогодні чи не найважливішою для коректного та результативного спілкування у будь-якій із його актуальних форм: наживо, електронні повідомлення, чати, коментарі, телефонний зв'язок, відеоконференції тощо. Наприклад, некоректне використання невідповідних ситуації форм звертання виникає доволі часто в разі взаємодії представників як однієї, так і різних культур. Проте необхідно враховувати, що світові мови неоднаково пристосовані грама-тично, лексично та насамперед соціально й культурно до нових вимог гендерної коректності. Саме тому виникає нагальна потреба в перекладознавчих дослідженнях, які б описували можливості передачі гендерно коректного мовлення як у близько-, так і далекоспо-

віднених мовах з урахуванням дивергенції гендерних картин світу. Непредставленість комплексних праць, присвячених проблемі передачі гендерно нейтральних мовних елементів під час перекладу з французької мови на українську, визначає актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість та якість розробок у царині гендерної лінгвістики свідчить на користь того, що зазначена проблема потребує негайного вирішення, оскільки створює перешкоди в багатьох ділянках життя суспільства. Численні студії, присвячені темі гендерно нейтральної мови, гендерному паритету здебільшого не в суто лінгвістичній площині, а в інтердисциплінарному плані, вкотре засвідчують антропоцентричну спрямованість

сучасного мовознавства. Як слушно підкреслює О. Селіванова, «у лінгвістиці цей принцип застосовується під час дослідження мови як продукту людської діяльності, призначеного для потреб людини – посередника спілкування, засобу зберігання її досвіду, знань, культури» (Селіванова, 2006, с. 32). Постановка гендерного перекладознавства зумовлене потребою всебічного доперекладацького аналізу гендерно маркованих елементів у тексті та пошуку оптимальних засобів їх передачі іншою мовою зі збереженням цілісної гендерної ідентичності суб'єкта (Бойко, 2018). Швейцарський лінгвіст Д. Ельмігер робить огляд гідів-рекомендацій із фемінізації, які вже видано у германомовних та франкомовних країнах офіційними установами, та доходить висновку, що єдиною можливістю корелювати із ситуацією є ретельне стеження за мовними тенденціями в інших мовах і країнах та адаптація до екстралінгвальної дійсності (Elmiger, 2000). У подальших своїх працях учений порівнює ситуацію з фемінізацією у французькій та італійській мовах і вказує на нерівномірне висвітлення в них цього питання (Elmiger & Tunger, 2014), описує стратегії втілення граматичної бінарності на письмі, говорячи про необхідність обов'язкової згоди особи, про яку йдеться, на такі мовні «компромиси» (Elmiger, 2017). Автори книги *La traduction raisonnée* присвячують окремий розділ проблемам несексистського перекладу та створенню інклюзивного письма, деталізуючи особливості сучасного стану англійської та французької мов і надаючи рекомендації попереднього характеру перекладачам (Delisle & Fiola, 2013, с. 265–275). Н. Шніцер, проводячи паралелі між станом фемінізації французької та німецької мов, ретельно описує особливості цього процесу в сучасних мовах із граматичних і семантичних позицій і оптимістично проголошує, що нині йдеться про етап аналізу мовного потенціалу щодо можливостей перетворення (Schnitzer, 2021). Велику кількість робіт французької дослідниці в галузі перекладознавства К. Остер присвячено проблемі фемінізму в перекладі, здебільшого інтенсивності впливу особистості перекладачок на вихідний текст, наприклад стаття *La traduction est-elle une femme comme les autres? – ou à quoi servent les études*

de genre en traduction? (Oster, 2018). Дотичним до нашого дослідження виявилось питання, яке ставить Д. Софо, аналізуючи збіги та розбіжності між французькою та італійською мовами в площині інклюзивного письма, і яке стосується вибору між *доместикацією* та *форенизацією*, коли йдеться про передачу друкарських знаків (слеш, тире, інтерпункт тощо, які слугують засобами гендерної нейтралізації мови), збереження сталих для похідної мови або введення типових елементів для вихідної (Sofa, 2019).

Українські мовознавці теж приділяють значну увагу вивченню егалітарності мови, поступово розробляючи нагальні питання внутрішньомовної організації та перекладу гендерно нейтральних лексичних одиниць і сполучень. Проте ще 2011 р. О. Комов зазначив брак відповідних розвідок у вітчизняному перекладознавстві, що суттєво ускладнює процес лінгвокультурної адаптації. На думку автора, додавання гендерного виміру до дослідження допоможе подолати проблеми «перекладності з одного менталітету на інший» (Комов, 2011, с. 413). Суттєве для розвитку лінгвогендрології питання розглядає А. Архангельська (Архангельська, 2015), аналізуючи перспективи становлення термінного апарату нового напрямку, пояснюючи, що головними критеріями мають бути неупередженість та ідеологічна нейтральність термінів. Головні напрями гендерної лінгвістики, її терміносистема та домінуючі наукові парадигми структуровані та ретельно описані О. Левченко, яка звинувачує сучасну наукову спільноту в «плеканні наукових і «ненаукових» міфологем; відштовхуванні від стереотипів; політизованості проблеми» (Левченко, 2017). Серед останніх надбань у досліджуваній царині – аналіз проблеми збереження гендерної нейтральності тексту в перекладах з англійської нормативно-правових актів (Кушнірова, Капко & Ступка, 2020), офіційно-ділових промов (Васильєва, 2010), гендерно маркованої лексики в англійськомовних рекламних текстах (Касаткіна-Кубишкіна & Курята, 2017). Питання врахування гендерних особливостей під час перекладу художнього тексту вивчає Л. Рубан, акцентуючи водночас на напрямках дослідження взаємозв'язку гендеру та мови (Рубан, 2013). Слід зазначити, що у

вітчизняному гендерному перекладознавстві наявні певні напрацювання й рекомендації щодо домінантних прийомів відтворення гендерної ідентичності в англо-українських перекладах (Кузенко, 2017).

Метою статті є виявлення та характеристика проблем, які виникають під час перекладу французьких гендерно-нейтральних мовних елементів українською мовою. Мета роботи передбачає вирішення таких **завдань**: опис стану досліджуваної проблеми; аналіз процесів у сфері гендерної політики, що характеризують сучасне суспільство і відбиваються на його мові; окреслення питань, що потребують вирішення; визначення чинників, які зумовлюють труднощі під час передачі українською мовою французьких гендерно маркованих мовних одиниць.

Виклад матеріалу. Пріоритетна характеристика мови як засобу, що забезпечує взаємодію, полягає у її здатності пристосовуватися до потреб сьогодення, у максимальній її гнучкості та готовності змінюватися. Саме через це мова є визнаним вагомим аргументом і ефективним інструментом ЗМІ та політичних діячів, які маніпулюють свідомістю соціуму. Усякі спроби мовних трансформацій, інновацій позиціонуються як зазіхання на індивідуальну цілісність та стабільність.

Першими в переліку завдань, пов'язаних з інтеграцією гендерно паритетної мови, називають такі: упровадження інклюзивного письма, створення фемінітивів для всіх професій, використання займенників на позначення небінарних осіб. Від 2006 р. важливим показником розвитку суспільства стає Індекс гендерного розриву (Gender Gap). Провідні світові організації (ООН, Європарламент та ін.) упродовж останнього десятиріччя закликають через публікації на офіційних сайтах та в профілях соціальних мереж долучитися до максимально інклюзивного мовлення та письма.

Сьогодні, з огляду на значущість гендерного паритету, численні транспортні компанії, зокрема авіа, воліють бути коректними та змінюють форми звертання до пасажирів. Так, екіпажі літаків Lufthansa Group більше не вживатимуть «*Ladies and gentlemen, welcome on board*», замінюючи їх гендерно нейтральними формами: «*Dear guests*»,

«*Good morning/evening*» або просто «*Welcome on board*». Після великої кількості позивів до залізничних компаній Великобританії, пов'язаних із гендерною дискримінацією, замість традиційного «*Ladies and Gentlemen*», пасажери метро чують «*Hi everyone*». У Франції ситуація не настільки критична, і серед претензій, які пред'являють SNCF, фігурує поки що лише незадоволення тим, що потрібно вибирати між «*M*» та «*Mme*» під час купівлі квитків на потяг.

Дуже актуальною проблема визнається в Канаді, країні активного фемінізму, де редакційні комітети університетських видань у Квебеку роз'яснюють в окремій статті авторкам та авторам основні правила інклюзивного академічного стилю наукових публікацій відповідно до вимог Квебекського Офісу французької мови (Brouillette, St-Jean, & Nunès, 2021). 2016 р. Сенат Канади погодився змінити офіційний гімн країни, зробивши його гендерно нейтральним.

Якщо сучасний світ певною мірою готовий до фемінізації мови, то інший напрям боротьби за гендерний паритет викликає значно більший опір. Небінарні люди, або трансгендери, досі перебувають поза нормативно-правовим полем у багатьох країнах світу. Недостатній рівень загальної культури та поінформованості соціуму призводить до випадків нетерпимості, дискримінації стосовно людей, біологічна стать яких не збігається з тією, яка їм ближча за самоідентифікацією. Побутує навіть думка, що йдеться про психічний розлад під назвою «*гендерна дисфорія*», тобто розлад гендерної ідентифікації.

Як уже згадувано, спостережено значну невідповідність між ступенем дотримання гендерного паритету у світі. 1990 р. Франція одна з перших визнала право на одностатеві шлюби (PACS), надавши закону чинності 1999 р. Окрім того, 2010 р. Франція першою вилучила транссексуальність із переліку психічних девіацій та захворювань. Тож станом на 2021 р. небінарні громадяни Французької Республіки мають ідентичні до бінарних права та обов'язки на роботу, освіту, особисте життя та самовираження.

В Україні сьогодні гендерна політика охоплює всі сфери життя суспільства. Немає одностайного схвального сприйняття цих

реформ із боку українців через певні сформовані в ще радянський період стереотипи, які стосуються ролі жінки в суспільстві, суто жіночих або суто чоловічих професій, а також андроцентризм як панівну концепцію. Сьогодні ситуація в Україні, безперечно, поліпшується порівняно з попереднім періодом, коли питання небінарності людини носило медичний характер і поставало лише у зв'язку зі зміною статі. У Верховній Раді України на етапі розгляду перебуває кілька законопроектів, які передбачають захист небінарних особистостей від дискримінації на ринку праці, також надання правової допомоги під час усиновлення дітей, установа придатності до військової служби тощо. Позитивним моментом стала підготовка «Національної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків і жінок на період до 2030 року», яка детально описує засади паритету (Гендерна політика, 2021). Як і в усьому світі, в українській системі освіти впроваджено концепцію гендерної рівності, сексуального виховання дітей та запобігання фактам дискримінації в рамках програми «Партнерство Біарріц», яка передбачає всебічний аналіз навчальних матеріалів із метою виявлення фактів порушення гендерної рівності. 2021 р. видано «Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності», призначений для експертів із питань забезпечення рівних прав та свобод усіх зацікавлених осіб, що сигналізує про розвиток культури гендерно нейтрального спілкування (Глосарій і тезаурус, 2021). Дедалі більшої популярності набувають вільні від гендерних стереотипів імена унісекс для немовлят, які унеможливають тиск на дитину, допомагаючи їй зробити свідомий вибір соціального гендеру в майбутньому. 2020 р. у Франції це, зокрема, були: *Alex, Charlie, Elie, Maxime, Sacha, Quinn, Andréa, Camille, Jade, Eden, Claude, Louison, Sydney*. Неочікуваним є список імен, які пропонує майбутнім батькам більшість українських сайтів: *Робін, Морган, Хайден, Чарлі, Лу, Тейлор, Єліот, Сем, Ділан, Камерон, Лі, Рід, Рон, Річка, Мудрець, Ангел*. Очевидно, відсутність таких імен, як *Олександр/а, Євгеній/ія, Валентин/а* свідчить про залежність від світових тенденцій та невизначений статус цього явища в Україні.

Зазначимо, що полеміка, пов'язана з питанням «фемінізації» мови, триває у Франції з 1980-х років, періодично набуваючи політичної гостроти, особливо з боку правоцентристів. На законодавчому рівні документи стосовно використання інклюзивного письма мають здебільшого характер рекомендацій через регулярне незадоволення членів суспільства. Так, 2015 р. виданий законопроект, що пропонував замінити в Конституції Французької Республіки *droit de l'homme* на *droits humains*, який став предметом жвавих дискусій та так ні до чого не й призвів. Під час створення 1948 р. Загальної декларації прав людини автори спиралися на французьку Декларацію 1789 р., де йшлося саме про *homme* (це слово у французькій мові має два значення: «людина» і «чоловік»). Франція сьогодні є майже єдиною сексистською та консервативною країною, яка на відміну від нових *human rights* англійською, *menschenrechte* німецькою, *derechos humanos* іспанською, *diritti umani* італійською, *droits de la personne humaine* у провінції Квебек не змінила формулювання через бажання підкреслити значущість французького документа, а також страх «переписати історію» Франції, знищити її культурну спадщину. На думку правозахисних організацій, які обстоюють права жінок, слід залишити назву, однак змінити наскрізно *droit de l'homme* на *droits humains*, вшановуючи той факт, що жінкам знадобилося два століття, щоб вибороти свою незалежність (*Droits humains*, 2019).

Позиція Французької академії, яка від моменту свого створення 1634 р. декретувала маскулінізацію мови й відчайдушно захищала її незмінність, постаючи проти створення фемінітивів до слів на кшталт *écrivain, médecin, maire*, змінилася лише 2019 р., коли вона фактично вийшла з гри, полишивши цю сферу політикам, після багатьох років майже безплідних спроб вберегти мову від змін (*La féminisation*, 2019).

У травні 2021 р. міністр освіти Франції Жан-Мішель Бланке робить офіційну заяву про необхідність виключення інклюзивного письма зі шкільної програми, оскільки це призводить до руйнації французької мови й заважає ефективності боротьби із сексизмом та дискримінацією (*Règles de féminisation*,

2021). Ця декларація не мала спонтанного характеру, оскільки їй передували маніфестації та петиції вчителів, які не прийняли введення до шкільних підручників обов'язкового інклюзивного способу словотворення. Президент Франції Еманюель Макрон є одним із найбільших прихильників інклюзивності, особливо в усних промовах: вирази «*toutes et tous*», «*celles et ceux*», «*chacune et chacun*» доволі частотні в його політичному дискурсі. Отже, сьогодні ще зарано робити висновки, навіть попередні, щодо тенденцій розвитку гендерного паритету у французькій мові.

Розглядаючи питання створення егалітарності в мові, слід розрізнити *le langage épiciène*, який націлено на створення гендерно нейтральних форм, та *l'écriture inclusive*, що послуговується великим арсеналом крапок та тире для створення інклюзивного письма, наприклад: *les ambassadeur·rice·s, les chef·fe·s, les délégué·e·s*. Така концепція тексту викликає багато нарікань із боку людей із вадами зору та хворих на дислексію, які не здатні зчитувати друкарські знаки, особливо в процесі роботи з системами вокального синтезу, наприклад: *Cher·e·s lecteur·rice·s déterminé·e·s... A tou·te·s ceux·celles qui sont intéressé·e·s par l'écriture inclusive...*

Із метою запобігання такій ситуації і відмови від інтерпункту (*point médiant*) пропонують варіанти формулювань, які нікого не дискримінують і не ображають. Серед них: гендерно нейтральні слова: *un, une, des fidèles*, замість *des croyants*; глобалізуючі звороти: *Bonjour l'équipe*; фемінізація слів: *Bonjour les cheffes de projet!* (проте у цьому конкретному випадку слід попередньо отримати інформацію щодо гендерної самоідентифікації співрозмовника); дублети: *Bonjour à tous et à toutes ! Les électeurs et les électrices*; альтернативне вживання, наприклад за переліку кількох професій: *Bonjour aux éditrices et aux rédacteurs*, однак цей засіб доволі ризикований; повне перефразування: *Certains ajoutent des épices avant la cuisson* перетворюється на *Il est possible d'ajouter des épices avant la cuisson. Vous êtes déjà client ? Connectez-vous !* стає *Vous avez déjà un compte ? Connectez-vous!* (*L'écriture inclusive*, 2019).

Тенденцією української гендерно нейтральної мови, як і інших світових мов, стало

використання гендерно нейтральних форм, наприклад: *люди* замість *відвідувачі* та *відвідувачки*, *соціологічна спільнота* замість *соціологині* та *соціологи*, *студентство* замість *студентки* та *студенти*; виділення жіночого родового закінчення за допомогою нижнього підкреслювання, наприклад *опозиціонер_ка*, *директор_ка*, із приміткою про політичне значення такої форми під час першого використання; вживання двох гендерних форм при першому згадуванні: *соціологині і соціологи*. Надалі – два гендерних закінчення через косу лінію, при цьому жіноче закінчення перше, а чоловіче за потреби наводиться з останньою літерою основи слова, щоб зчитувати їх саме як гендерний маркер, а не окрему літеру: *соціологині/ги*. Зазначено, що в такий спосіб гендерно марковане закінчення відділяється від людини, особливо коли цільова аудиторія складається з жінок, чоловіків та небінарних людей.

У використанні дужок, наприклад *депутат(ка)*, *філолог(иня)*, вбачається винесення жінки за дужки, її маргіналізація. Щодо вживання косої риски або нижнього підкреслювання у будь-якому відмінку, наприклад *коштодавець/виця*, *податківець/виця*, *соціолог_а/уні*, *соціолог_уні/а*, то такий варіант вважають занадто складним для сприйняття, так само через дислексію та інші хвороби. Не рекомендовано також чергування іменників із чоловічими та жіночими родовими закінченнями, коли йдеться про сукупність людей із різними або невизначеними гендерними маркерами, наприклад: *професорок та директорів*, *активісток та соціологів* (Гендерна політика, 2021).

Оскільки французька та українська мови належать до гендерно диференційованих на відміну, наприклад, від англійської – з граматичним маркером роду лише в займенниках, то це стає передумовою труднощів і призводить до нерівності в соціумі, переданої через мову. Так, словозмінні форми українських дієслів містять у своїх закінченнях пряму вказівку на статі. Порівн.: *Він прочитав – il a lu*. *Вона прочитала – elle a lu*. Отже, за перекладу українською французьких дієслів у минулому часі немає прямої можливості позбутися вказівки на біологічну статі особи – суб'єкта дії чи носія стану в реченні.

Іншим моментом, який може призвести до неправильного перекладу, є те, що французька мова переживає доволі стрімке введення до свого складу гендерно немаркованих займенників на позначення небінарних людей, які не мають українських відповідників. Наведемо деякі з пропонованих варіантів: *Iel* (найпоширеніший небінарний займенник, який використовують на позначення людей, стать яких нам не відома); *Ul* або *ol* (займенник на позначення людей, які визнають свою стать іншою, ніж жіноча або чоловіча); *Ael* (займенник, головною перевагою якого визнано відмінність від академічних *il* та *elle*); *Im* та *em* (займенники, які є достатньо близькими до *il* та *elle* й можуть стосуватися як тих, чия стать подібна до біологічної, так і тих, хто має невизначену гендерну ідентичність); *Ille* та *el* (мають ті самі характеристики, що й попередня категорія, крім того, їхнє звучання схоже на *il* та *elle*).

Зазначимо, що наведені займенники широко використовують в Інтернет-просторі, на телебаченні, у сучасній художній літературі, проте жоден із них не є у Франції офіційно визнаним на відміну від, наприклад, шведського нейтрального займенника *hen*, який з'явився у 1960-х роках, а з 2015 р. фігурує в офіційному словнику шведської мови, або американського використання займенника у множині *they* на позначення однієї небінарної особи, який визнали словом десятиріччя 2010–2020. Щодо української мови, то за звертання до людини, гендер якої чітко не визначений, співбесідники намагаються уникати займенників, удаючись до перифраз та таких граматичних конструкцій, які нейтралізують указівку на біологічну стать.

Значно менше проблем виникає, на перший погляд, за передачі лексичних одиниць, зокрема найменувань професій, позаяк українська мова не поступається французькій щодо гендерно бінарних слів, наприклад: *acteur/ice* – *актор/акторка*, *consellier/ière* – *радник/радниця*. Проте слід урахувати, що такого типу переклад не може бути здійснено без чіткого усвідомлення ситуації, авторської інтенції, його позиції стосовно нейтралізації та фемінізації мови, інакше це призведе до викривлення сенсу повідомлення. Йдеться, зокрема, про коректне використання інтер-

пункту, дужок або слешу під час трансформації тексту іншою мовою, у ситуації відсутності нормативних або прескриптивних матеріалів, коли наявні тільки рекомендації щодо цього.

Окрім того, до перекладацьких труднощів відносимо функціонування у французькій мові варіантів на кшталт: *actrice / acteur*, *Madame l'Ambassadrice / Madame l'Ambassadeur / Madame l'Ambassadeure*, кожен з яких підкреслює певну характеристику й дібрати відповідники до яких досить складно. Речення *Audrey Tautou est une actrice française* та *Audrey Tautou est une acteur française* перекладемо однаково: *Одрі Тоту – це французька акторка*, не маючи в арсеналі еквіваленту для *une acteur*, яке є типовим для сучасного інклюзивного письма у франкомовних країнах.

У французькій інклюзивній мові набувають популярності неологізми, утворені шляхом телескопічного словотворення, заснованого на комбінуванні складів двох слів – початкового й фінального: *tancle* (*tante* + *oncle*), *fræur* або *freure* (*frère* + *soeur*), *toustes* (*tous* + *toutes*), *créateurice* (*créateur* + *créatrice*), *valeureuxe* (*valeureux* + *valeureuse*). Вочевидь, перекладачеві залишається лише один варіант передачі таких новоутворень, завжди через експлікацію, оскільки українська мова не має постійних відповідників цих лексичних одиниць.

Із наведеного випливає, що переклад офіційних документів може визнаватися хибним через нестачу у цільовій мові відповідників гендерно нейтральних термінів, визнаних в іншій країні на законодавчому рівні. Складнощі під час перекладу художньої літератури, дубляжі кінострічок, передачі новин інших країн теж є часом наслідками певної «неврівноваженості» актуальної гендерної політики у світі. Перед перекладачем постає складний вибір: надати перевагу гендерним цінностям культури вихідного тексту або скорелювати їх із гендерною дійсністю мови похідної, тобто бути цілком відповідальним за гендерну коректність отриманого результату й гіпотетичні наслідки.

Висновки. Проведене дослідження є підтвердженням того, що в сьогоденні проблема культури використання гендерно нейтральної мови є гострою для суспільства,

зокрема українського, яке на разі не готове прийняти певні явища дійсності на кшталт гендерного паритету. Одним із найбільш алармських аспектів питання залишається відсутність достатньої кількості розробок та рекомендацій щодо перекладу гендерно маркованих одиниць українською мовою.

Серед перспектив подальшого дослідження розглядаємо компаративний аналіз офіційних, нормативних та правових документів всесвітніх організацій, що містять елементи, дотичні до тематики гендерно нейтральної мови, виданих французькою та українською мовами.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко Ю., Сергєєва О.** Гендерний вектор лінгвістичних та перекладознавчих студій. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2018. Вип. 16. С. 195–202.
- Васильсва Е. В.** Значення гендерних маркерів при перекладі офіційно-ділових промов. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Філологія*. 2010. № 3. С. 154–159.
- Гендерна політика. Міністерство соціальної політики України. 2021. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Genderna-politika.html>.
- Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / за ред. М. Бабак та ін. Київ : Вістка, 2021. 170 с.
- Касаткіна-Кубишкіна О.В., Курята Ю.В.** Гендерно маркована лексика у англійських рекламних текстах та особливості її перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Філологія. 2017. Вип. 64(1). С. 146–148.
- Комов О.В.** Гендерний аспект перекладу. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство*. 2011. Вип. XXIV. Ч. 1. С. 409–417.
- Кушнірова Т.В., Капко М.М., Ступка І.М.** Збереження гендерної нейтральності тексту під час перекладу нормативно-правових актів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Філологія. Соціальні науки*. 2020. Т. 31(70). № 3. С. 18–23. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-3/04>.
- Левченко О.** Лінгвістичні дослідження гендеру в Україні. *Людина. Комп'ютер. Комунікація* : збірник наукових праць. Львів : Львівська політехніка, 2017. С. 74–83.
- Рубан Л.М.** Гендерні особливості перекладу художнього тексту в наукових працях. *Філологічні трактати*. 2013. Т. 5. № 4. С. 62–66.
- Селиванова О.О.** Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
- Brouillette M.D., St-Jean C., Nunès K.** Rédaction épiciène et écriture inclusive. *Canadian Journal for New Scholars in Education*. 2021. Vol. 12, issue 1. P. 1–5. URL: <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/cjnse/article/view/72742>.
- Delisle J., Fiola M.** La traduction raisonnée: manuel d'initiation à la traduction professionnelle de l'anglais vers le français. Ottawa: Les Presses de l'Université d'Ottawa, 2013. 720 p.
- «Droits humains» ou «Droits de l'homme»? Les mots sont politiques! URL: <https://www.cameleon-association.org/2019/12/10/droits-humains-ou-droits-de-lhomme-les-mots-sont-politiques/>.
- Elmiger D.** Binarité du genre grammatical – binarité des écritures ? *Mots. Les langages du politique*. 2017. № 113. URL: <http://journals.openedition.org/mots/22624>. DOI: <https://doi.org/10.4000/mots.22624>.
- Elmiger D., Tunger V.** Les consignes de rédaction non sexiste françaises et italiennes. Quelle attitude face à la généricité du masculin? *Synergies Italie*. 2014. № 10. P. 49–61.
- Elmiger D.** Les guides de féminisation allemands et français: la Suisse au carrefour d'influences différentes. *Bulletin suisse de linguistique appliquée. (Bulletin VALS/ASLA)*. Neuchâtel, 2000. № 72. P. 211–225.
- La féminisation des noms de métiers et de fonctions. Académie française. URL: <https://www.academie-francaise.fr/actualites/la-feminisation-des-noms-de-metiers-et-de-fonctions>.
- Oster C.** La traduction est-elle une femme comme les autres ? – ou a quoi servent les études de genre en traduction ? *La main de Thôt: Théories, enjeux et pratiques de la traduction*. 2018. № 1. URL: <http://revues.univ-tlse2.fr/lamaindethot/index.php?id=127>.
- Règles de féminisation. *Le Bulletin officiel de l'éducation nationale, de la jeunesse et des sports*. 2021. № 18. URL: <https://www.education.gouv.fr/bo/21/Hebdo18/MENB2114203C.htm>.
- Schnitzer N.** Le langage inclusif en français et en allemand : une tempête dans un verre d'eau? *ILCEA*. 2021. № 42. URL: <https://journals.openedition.org/ilcea/11623#quotation>. DOI: <https://doi.org/10.4000/ilcea.11623>.
- Sofa G.** Traduction du langage inclusif et échanges entre le français et l'italien. *Savoirs en Prisme*. 2019. № 10. P. 105–132. DOI: <https://doi.org/10.34929/sep.vi10.62>.

REFERENCES

- Bojko, Ju. & Serghjejeva, O.** (2018). Gendernyj vektor linghivistychnykh ta perekladoznavchykh studij [Gender vector of linguistic and translation studies]. *Suchasni doslidzhennja z inozemnoji filologhiji – Modern research in foreign philology* (Issue 16), (pp. 195–202) [in Ukrainian].
- Vasyljjeva, E.** (2010). Znachennja gendernykh markeriv pry perekradi oficijno-dilovykh promov [The value of gender markers in the translation of official business speeches]. *Visnyk Mariupoljskogho derzhavnogho ghumanitarnogho universytetu. Filologhija – Bulletin of Mariupol State University for the Humanities. Philology*, 3, 154–159 [in Ukrainian].
- Genderna polityka – Gender policy*. Retrieved August 12, 2021, from <https://www.msp.gov.ua/timeline/Genderna-politika.html> [in Ukrainian].
- Babak, M., Davlikanova, O., Dmytriieva, M., Kozyr, L., Kompantseva, M., Levchenko, K., Skoryk, M. & Suslova, O.** (Eds.) (2021). *Hlosarii i tezaurus Yevropeiskoho instytutu z gendernoi rivnosti – Glossary and thesaurus of the European Institute for Gender Equality*. Kyiv: Vistka [in Ukrainian].
- Kasatkina-Kubyskhina, O. & Kurjata, Ju.** (2017). Genderno markovana leksyka u anghlomovnykh reklamnykh tekstakh ta osoblyvosti jiji perekradu [Gender-marked vocabulary in English-language advertising texts and features of its translation]. *Naukovi zapysky Nacionaljnogho universytetu «Ostrozjka akademija». Filologhija – Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». Philology*, 64 (1), 146–148 [in Ukrainian].
- Komov, O.** (2011). Gendernyj aspekt perekradu [Gender aspect of translation]. *Aktualjni problemy slov'janskoji filologhiji. Linghivistyka i literaturoznavstvo: mizhvuzivsjkyj zbirnyk naukovykh statej – Current problems of Slavic philology. Linguistics and literary criticism: Interuniversity collection of scientific articles* (Issue XXIV, part 1), (pp. 409–417) [in Ukrainian].
- Kushnirova, T., Kapko, M. & Stupka, I.** (2020). Zberezhennja gendernoi nejtralnosti tekstu pid chas perekradu normatyvno-pravovykh aktiv [Preservation of gender neutrality of the text during the translation of normative legal acts]. *Vcheni zapysky Tavrijskogho nacionaljnogho universytetu imeni V. I. Vernadskogho. Filologhija. Socialjni nauky – Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Philology. Social sciences*, 3, (Vol. 31 (70)), (pp. 18–23). DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-3/04> [in Ukrainian].
- Levchenko, O.** (2017). Linghivistychni doslidzhennja genderu v Ukrajinii [Linguistic studies of gender in Ukraine]. In *Ljudyna. Komp'juter. Komunikacija: zbirnyk naukovykh pracj – Human. Computer. Communication: collection of scientific works* (pp. 74–83). Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky [in Ukrainian].
- Ruban, L.** (2013). Genderni osoblyvosti perekradu khudozhnjogho tekstu v naukovykh pracjakh [Gender features of literary text translation in scientific works]. *Filologhichni traktaty – Philological Treatises*, 4 (Vol. 5), (pp. 62–66) [in Ukrainian].
- Selyvanova, O.** (2006). *Suchasna linghivistyka: terminologhichna encyklopedija [Modern linguistics : a terminological encyclopedia]*. Poltava : Dovkillja [in Ukrainian].
- Brouillette, M. D., St-Jean, C., & Nunès, K.** (2021). Rédaction épicienne et écriture inclusive. *Canadian Journal for New Scholars in Education*, 12 (1), 1–5. Retrieved August 10, 2021, from <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/cjnse/article/view/72742> [in French].
- Delisle, J., & Fiola, M. A.** (2013). *La traduction raisonnée: manuel d'initiation à la traduction professionnelle de l'anglais vers le français*. Ottawa: University of Ottawa Press [in French].
- «Droits humains» ou «droits de l'homme»? *Les mots sont politiques !* (2020). Retrieved August 2, 2021, from <https://www.cameleon-association.org/2019/12/10/droits-humains-ou-droits-de-lhomme-les-mots-sont-politiques> [in French].
- Elmiger, D.** (2017). Binarité du genre grammatical – binarité des écritures. *Mots. Les langages du politique*, 113. Retrieved July 14, 2021, from <http://journals.openedition.org/mots/22624>. DOI: <https://doi.org/10.4000/mots.22624> [in French].
- Elmiger, D., & Tunger, V.** (2014). Les consignes de rédaction non sexiste françaises et italiennes. Quelle attitude face à la généralité du masculin ? *Synergies Italie*, 10, 49–61 [in French].
- Elmiger, D.** (2000). Les guides de féminisation allemands et français : la Suisse au carrefour d'influences différentes. *Bulletin Suisse de Linguistique Appliquée (Bulletin VALS/ASLA)*, 72, 211–255 [in French].
- La féminisation des noms de métiers et de fonctions*. Académie française. (2019). Retrieved July 3, 2021, from <https://www.academie-francaise.fr/actualites/la-feminisation-des-noms-de-metiers-et-de-fonctions> [in French].
- Oster, C.** (2018) *La traduction est-elle une femme comme les autres? – ou a quoi servent les études de genre*

- en traduction ? *La main de Thôt: Théories, enjeux et pratiques de la traduction*, 1. Retrieved July 2, 2021, from <http://revues.univ-tlse2.fr/lamaindethot/index.php?id=127> [in French].
- Règles de féminisation (2021). *Le Bulletin officiel de l'éducation nationale, de la jeunesse et des sports*, 18. Retrieved July 3, 2021, from <https://www.education.gouv.fr/bo/21/Hebdo18/MENB2114203C.htm> [in French].
- Schnitzer, N.** (2021). Le langage inclusif en français et en allemand : Une tempête dans un verre d'eau ? *ILCEA*, 42. Retrieved July 3, 2021, from <https://journals.openedition.org/ilcea/11623>. DOI: <https://doi.org/10.4000/ilcea.11623> [in French].
- Sofa, G.** (2019). Traduction du langage inclusif et échanges entre le français et l'italien. *Savoirs en Prisme*, 10, 105–132. Retrieved July 14, 2021, from <https://doi.org/10.34929/sep.vi10.62>.